

T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK

4.ÜNİTE - ÇAĞDAŞ TÜRKİYE YOLUNDA ADIMLAR

SALTANATTAN MİLLİ EGEMENLİĞE SALTANATIN KALDIRILMASI - 1 KASIM 1922

- İtilaf Devletleri Lozan Barış Konferansına TBMM Hükümeti ile birlikte İstanbul Hükümeti'ni de çağırdılar. Amaçları **Türk heyetleri arasında ikilik çıkarmaktı.**
- TBMM hem bu **ikiliği kaldırmak** hem de **milli egemenliği tam olarak gerçekleştirmek** için Saltanatın kaldırılmasına karar verdi.

Sonuçları

- ❖ Altı yüz yıldan beri devam eden **Osmanlı hanedanı sona erdi.**
- ❖ **Laikliğin** gerçekleştirilmesi için **ilk önemli adım** atıldı.
- ❖ İtilaf devletlerinin çıkarmak istedikleri **ikilik önlendi.**
- ❖ **Milli egemenliğin gerçekleşmesi** yolunda önemli bir adım atıldı.
- ❖ **Cumhuriyetin ilanına** zemin hazırlandı.
- ❖ Son Osmanlı hükümdarı Sultan Vahdettin İstanbul'dan ayrıldı.
- ❖ Osmanlı hanedanından şehzade Abdülmecit Efendi TBMM tarafından Halifelige seçildi.

- ❖ **Şartlar ve ortam uygun olmadığı için halifelik kaldırılmamıştır.**

ZAFERİN VE BAĞIMSIZLIĞIN TESCİLİ LOZAN ANTLAŞMASI - 24 TEMMUZ 1923

- I. Lozan Görüşmeleri: 20 Kasım 1922- 4 Şubat 1923
- II. Lozan Görüşmeleri: 23 Nisan 1923 - 24 Temmuz 1923

- **Katılan Devletler :** İngiltere, İtalya, Yunanistan, Fransa, Japonya, Romanya, Yugoslavya
- **Boğazlarla ilgili Görüşmelere Katılanlar:** Sovyet Rusya, Bulgaristan
- **Gözlemci Devlet :** ABD

Konferansın Toplanma Yeri Sorunu

- TBMM, konferansın İzmir'de toplanmasını istiyordu. Böylece Mustafa Kemal Paşa'nın konferansı etkilemesi kolaylaşacak, Türk heyeti ile TBMM arasındaki haberleşme daha kolay sağlanacaktı.
- İtilaf Devletleri ise **uluslararası konferansların tarafsız ülkelerde toplanması gerektiğini** bildirdiler. Konferansın **İsviçre'nin Lozan kentinde** yapılması kabul edildi.

Konferansa Gönderilecek Temsilci Sorunu

- ✓ TBMM'yi Lozan Konferansı'nda hükümet başkanı Rauf (Orbay) Bey temsil etmek istiyordu. Amacı Mondros Ateşkesi'ni imzalamakla edindiği kötü izlenimi silmekti. Mustafa Kemal Paşa Mudanya'da başarılı bir ateşkes imzalamış olan İsmet Paşa'yı tercih etti. TBMM tarafından **İsmet Paşa'nın** temsilci olması kararlaştırıldı.

Konferansta Görülecek Konular

- Türk heyeti, konferansta sadece Kurtuluş Savaşı'yla ilgili konuları değil yüzlerce yıllık sorunları görüşecekti.
- Mustafa Kemal, Türk heyetinden **iki konuda kesinlikle taviz verilmemesini istedi.** Bunlar;
 - ✓ **Ermeni meselesi**
 - ✓ **Kapitülasyonlardır.**
- Konferansta görüşülecek diğer konularla ilgili olarak ise pazarlık yapılacaktı.

Lozan Görüşmelerinin Başlaması ve Kesilmesi

- 20 Kasım 1922'de başlayan Lozan görüşmeleri bir süre sonra tıkanıp. İtilaf Devletleri Türk heyetinden birçok konuda taviz istediler. **En çok anlaşmazlık çıkan konular şunlardı.**
 - ✓ Kapitülasyonlar
 - ✓ Dış borçlar
 - ✓ Musul sorunu
 - ✓ Boğazlar sorunu

Bu gelişmeler üzerine Lozan görüşmeleri 4 Şubat 1923'te kesildi. Lozan görüşmelerinin kesildiği dönemde Türkiye'de iki önemli olay meydana geldi.

- ✓ **İzmir I. İktisat Kongresi- 17 Şubat 1923**
- ✓ **I. TBMM'nin feshedilmesi 1 Nisan 1923**

Lozan Görüşmelerinin Yeniden Başlaması ve Barış Antlaşmasının İmzalanması

- Lozan konferansının dağılması üzerine TBMM, boğazlar ve çevresini ele geçirmek için hazırlık yapmaya başladı. İngilizlerle savaş tehlikesi ortaya çıktı.
- İngiltere'de ise kamuoyu yeni bir savaşa karşı idi. Ayrıca İngiliz sömürgeleri çıkacak bir savaşta yardım göndermeyeceklerini, diğer Avrupa devletleri ise tarafsız kalacaklarını açıkladılar.
- Her iki tarafında savaşı göze alamaması üzerine konferans yeniden toplandı.
- **24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması** imzalandı.

ANTLAŞMANIN MADDELERİ

1-SINIRLAR

- **Doğu Sınırı: Kars antlaşması** geçerli oldu.
- **Irak Sınırı:** Musul konusunda anlaşmazlık çıkması üzerine Türkiye ile İngiltere arasında **ikili görüşmelere bırakıldı.**
- **Suriye Sınırı:** 20 Ekim 1921'de imzalanan **Ankara Antlaşmasına** göre belirlendi.
- **Batı Sınırı: Meriç nehri** sınır oldu.
- **Ege Adaları: Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye,** Oniki Ada İtalya'ya, diğer bütün Ege adaları silahsızlandırılması şartıyla Yunanistan'a verildi. II. Dünya savaşından sonra imzalanan Paris Antlaşması ile 12 Ada Yunanistan'a verildi.

2-BOĞAZLAR

- Boğazların yönetimi başkanlığını bir Türk'ün yapacağı **uluslararası bir Boğazlar Komisyonuna** bırakılacak. Boğazların her iki yakasında yirmişer km'lik alan silahsızlandırılacak
- Ticaret gemileri serbestçe boğazlardan geçebilecek
- Savaş gemilerine tonaj sınırlaması getirilecek.
- Savaş ihtimali olduğunda Türkiye boğazları silahlandırabilecek

3-İSTANBUL'UN DURUMU

- İstanbul'un** Lozan Antlaşması'nın TBMM'de onaylanmasından sonra bir buçuk ay içerisinde **İtilaf Devletlerince boşaltılması** kararlaştırıldı.

4-KAPİTÜLASYONLAR

- Kapitülasyonların bütün sonuçlarıyla birlikte kaldırılması kabul edildi.

5-DIŞ BORÇLAR

- En çok **Fransa** ile aramızda bu konuda sorun çıktı.
- Düyun-u Umumiye İdaresi kaldırıldı.**
- Osmanlı borçları Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletler arasında paylaştırıldı.
- Borçların önemli bir kısmını Türkiye ödeyecekti.
- Borçlar Türk lirası ya da Fransız frangı ile ve taksitler halinde ödenecekti.

6-PATRİKHANE

- Yabancı kiliselerle ilişki kurmaması şartıyla patrikhane İstanbul'da kalacak
- Seçilen patriği Türk hükümeti onaylayacak

7-YABANCI OKULLAR

- Türkiye'de bulunan bütün yabancı okullar Türk Millî Eğitim sistemine bağlı olacak.
- Bu okullar Türk müfettişlerince denetlenecek.

8-SAVAŞ TAZMİNATI

- Yunanistan'dan **savaş tazminatı** olarak sadece Edirne'nin **Karaağaç** istasyonu alındı.

9-AZINLIKLAR

- Türkiye'de bulunan bütün azınlıklar Türk vatandaşı sayıldı. **Böylece Avrupalı devletlerin içişlerimize karışmaları önendi.**
- Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları hariç Yunanistan'daki Türkler ve Türkiye'deki Rumların yer değiştirmesi kararlaştırıldı.

LOZAN ANTLAŞMASI'NIN ÖNEMİ

- ✓ **Yeni Türk devletinin bağımsızlığı uluslararası alanda resmen tanındı.**
- ✓ Türk milleti açısından I. Dünya savaşı sona erdi.
- ✓ Boğazlar Komisyonunun varlığı egemenlik haklarımıza gölge düşürdü.
- ✓ Uzun yıllar süren **kapitülasyonlar, dış borçlar, azınlıklar** gibi sorunlar çözümlendi.
- ✓ Irak sınırı hariç diğer **sınırlarımız belirlendi.**
- ✓ **Türk bağımsızlık savaşı diğer esir milletlere örnek oldu.**

Lozan Antlaşmadan Kalan Sorunlar

- Musul Sorunu, Hatay Sorunu, Boğazlar Sorunu, Nüfus mübadelesi, Yabancı okullar

"Lozan antlaşması, Türk milleti aleyhine, asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr antlaşmasıyla tamamlandığı zannedilmiş, büyük bir suikastin yıkılışını ifade eden bir belgedir. Osmanlı devrine ait tarihe eşi geçmemiş bir siyasi zafer eseridir."

Atatürk

II. TBMM DÖNEMİ

- Kurtuluş savaşını kazanan I. TBMM bu süre içinde yıprandığı için 1 Nisan 1923'te feshedildi. 11 Ağustos 1923'te II. TBMM açıldı.
- II. TBMM 1923-1927 arasında faaliyet gösterdi.
- II. TBMM bir inkılap meclisidir.

II. TBMM döneminde;

- Lozan Antlaşması'nın onaylanması
 - Cumhuriyetin ilanı
 - Ankara'nın başkent olması
 - Halifeliğin kaldırılması
 - 1924 Anayasası'nın kabulü
- gibi bir çok önemli inkılap gerçekleştirildi.

BAŞKENT ANKARA

ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞU -13 Ekim 1923

- 27 Aralık 1919'da Temsil Heyeti'nin Ankara'ya gelmesi ile, Ankara Millî Mücadele'nin karargâhı olmuştu. 23 Nisan 1920 de TBMM'nin Ankara'da açılmasıyla yeni Türk Devletinin temelleri atıldı. Kurtuluş Savaşı buradan yönetildi. Böylece Ankara, fiilen başkent durumuna geldi.

• Ankara'nın başkent ilan edilmesinde;

- ✓ Millî mücadelenin idari merkezi olması
- ✓ TBMM'nin burada açılması
- ✓ Yeni Türk devletinin temellerinin burada atılması
- ✓ Askeri ve coğrafi açıdan güvenli bir yerde olması
- ✓ Anadolu'nun orta yerinde ve merkezi bir konumda olması

gibi nedenler etkili olmuştur.

YAŞASIN CUMHURİYET

CUMHURİYETİN İLANI - 29 EKİM 1923

- ✓ Kurtuluş savaşı yıllarında sürekli **millî egemenliğin** önemi vurgulanmıştı.
- ✓ TBMM'nin varlığı ve saltanatın kaldırılmış olması cumhuriyetin ilanını gerektiriyordu.
- ✓ Ankara'nın başkent olarak ilan edilmesinin ardından **rejim tartışmaları** başladı.
- ✓ 1923 Ekim'inde Ali Fethi Bey Hükümetinin istifasıyla ortaya bir **hükümet bunalımı** çıktı.
- ✓ Meclis hükümeti sistemi yüzünden yeni bir hükümetin kurulması gecikiyordu.
- ✓ **Hükümet bunalımını çözmek ve rejim tartışmalarını sona erdirmek** amacıyla Mustafa Kemal Paşa'nın teklifiyle Cumhuriyet ilan edildi.

CUMHURİYETİN İLANININ SONUÇLARI

- Yeni Türk **devletinin adı ve rejimi** (yönetim şekli) belirlendi.
- Hükümet bunalımı sona erdi.
- Meclis Hükümeti sisteminden **kabine sistemine** geçildi.
- Demokratikleşme yolunda önemli bir adım atıldı.
- 1921 Anayasası'na **devletin rejimi, dili, dini, başkenti** ile ilgili maddeler eklendi.

- ❖ Mustafa Kemal Paşa **İlk Cumhurbaşkanı**
- ❖ İsmet Paşa **İlk Başbakan**
- ❖ Fethi (Okyar) Bey **İlk TBMM Başkanı** seçildiler.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI - 3 MART 1924

Sebepleri

- 1- Saltanatı kaldırılması ve Cumhuriyetin ilanı ile **halifeliğin bir fonksiyonunun kalmaması**
- 2- **Ulusal egemenlikle halifeliğin bağdaşmaması.**
- 3- Yeni rejime karşı olanların sığınabilecekleri tek makamın halifelik olması
- 4- Bazı milletvekillerinin halifeyi TBMM'nin üzerinde görmeleri vb.

- Bütün bu gelişmeleri dikkate alan TBMM, **3 Mart 1924**'de çıkardığı bir kanunla halifeliği kaldırdı. Bu kanunla birlikte;

- ✓ **Şer'îye ve Evkaf Vekâleti** kaldırılarak yerine **Diyanet İşleri Başkanlığı** ve **Vakıflar Genel Müdürlüğü** kuruldu.
- ✓ **Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekâleti** kaldırılarak yerine **Genelkurmay Başkanlığı** kuruldu ve siyaset dışı bırakıldı.
- ✓ **Tevhid-i Tedrisat Kanunu** çıkarılarak **eğitimde birlik sağlandı.**
- ✓ **Maarif Vekâleti** yerine **Milli Eğitim Bakanlığı** kuruldu.

Halifeliğin Kaldırılmasının Sonuçları

- ❖ İnkıpların gerçekleştirilmesi için uygun bir ortam hazırlandı.
- ❖ **Laikliğin en önemli aşaması** gerçekleştirildi.
- ❖ Yeni kurulan rejim güçlendirilerek **eski rejime dönüş yolu kapatıldı.**
- ❖ Ulusal egemenliğin pekiştirilmesi sağlandı.
- ❖ Ümmetçilik arayışları sona erdi.
- ❖ Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkarıldı.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

İlk TBMM'de Gruplar

- ✓ İlk TBMM'de bütün milletvekillerinin **ortak amacı vatanın işgalden kurtarılması** olduğu için partileşmeye gidilmedi.
- ✓ İlk TBMM'de **Islahat Grubu, İstiklal Grubu, Tesanüt Grubu** gibi gruplar vardı.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa'nın öncülüğünde **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu** kuruldu.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa taraftarlarına I. Grup, karşı olanlara ise II. Grup dendi. **II. Grup saltanat ve hilafet taraftarı** idi.

HALK FIRKASI'NIN KURULUŞU 9 Ağustos 1923

- Mustafa Kemal Paşa'nın öncülüğünde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubu temel alınarak kuruldu.
- Bu süre içinde;
- ✓ Mustafa Kemal Paşa 1923- 1938
- ✓ İsmet İnönü 1938-1950 **hem cumhurbaşkanlığı hem de genel başkanlık** yaptılar.
- Yapılan inkıplar parti programına dayanarak gerçekleştirilmiştir.

- Parti **1923-1950 yılları arasında tek başına iktidarda kaldı.**
- Halk partisi ekonomide **devletçiliği** savunmuştur.
- Türkiye'de kurulan **ilk siyasi partidir.**

- Halk partisi 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimleri kaybetti ve yönetimi Demokrat Parti aldı.

ORDUNUN SİYASETEN AYRILMASI - 10 Aralık 1924

- II. TBMM döneminde **milletvekilliği ile komutanlık** aynı kişide bulunabiliyordu.
- Mustafa Kemal Paşa İttihatçılarda gördüğü **ordu-politika** ilişkisinin Cumhuriyet döneminde de devam etmesini istemiyordu.
- 1924 yılı Ekim ayı sonlarında **Kazım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa** gibi komutanlar birliklerinin başından ayrılarak Ankara'ya geldiler. Bu gelişmeler üzerine milletvekilliğiyle askerliğin aynı kişide bulunamayacağına dair kanun kabul edildi. Böylece **ordu siyasetten ayrıldı.**

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI - 17 KASIM 1924

- Partinin genel başkanı **Kâzım Karabekir Paşa**'dır.
- Kurucuları milli mücadelenin önde gelen isimleridir. **Rauf (Orbay) Bey, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Refet (Bele) Paşa, Adnan (Adıvar) Bey** gibi.

- Türkiye'de Halk partisinden sonra kurulan ikinci parti, Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan ilk partidir.
- **İlk muhalefet partisidir.**
- ⇒ **Ekonomide liberal** düşüncüyü savunmuştur.
- ⇒ **Dini inançlara saygılı** olmayı ilke olarak kabul etmiştir.

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının **muhafazakar ve dini inançlara saygılı bir siyaset izlemesi yeni rejime karşı olanların bu partide yer almalarına** neden oldu.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası **Şeyh Said İsyanı** ile ilgisi olduğu gerekçesiyle kapatıldı. (5 Haziran 1925)
- Çok partili hayata geçişte **ilk deneme başarısızlıkla** sonuçlandı.

REJİM KARŞITI BİR İSYAN / ŞEYH SAİD İSYANI 13 ŞUBAT 1925

SEBEPLERİ

- Şeyh Said'in yeni rejime karşı olması
- Halifeliğin kaldırılması ve medreselerin kapatılmasının kullanılarak insanların kıskırtılması
- Musul sorununu kendi lehine çözmek isteyen İngilizlerin kıskırtmaları
- Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin "dini inançlara saygılı olduğunu" vurgulaması

➤ Diyarbakır'da başlayan isyan çok geniş bir alana yayıldı. İsyanı bastıramayan **Fethi (Okyar) Bey hükümeti istifa etti**, yeni hükümeti İsmet Paşa kurdu. Alınan tedbirlerle Şeyh Said isyanı bastırıldı.

ALINAN TEDBİRLER

- ✓ **Takrî-i Sükun (Huzuru Sağlama) Kanunu** çıkarıldı. (4 Mart 1925)
 - Bu kanunla basına sınırlama getirildi.
 - Hükümetin eleştirilmesi yasaklandı.
 - Bu kanun 1929'a kadar yürürlükte kaldı.
- ✓ İsyan bölgelerinde **İstiklal Mahkemeleri** kuruldu.

- ✓ **Yeni rejime yönelik ilk isyandır.**
- ✓ **Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kapatıldı.**
- ✓ İlk demokrasi denemesi başarısızlıkla sonuçlandı.
- ✓ İngiltere Musul konusunda önemli bir avantaj elde etti.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA SUİKAST GİRİŞİMİ 16 HAZİRAN 1926

- ✓ **Eski İttihatçılar ve yeni rejime karşı olanlar** Mustafa Kemal Paşa'ya bir suikast düzenleyerek iktidarı ele geçirmeyi planladılar.
- ✓ Suikast yeri olarak İzmir seçildi.
- ✓ Suikast gerçekleşmeden ortaya çıkarıldı.
- ✓ Olayı planlayanlar İzmir İstiklal mahkemesinde yargılanarak ağır cezalara çarptırıldılar. .

- ✓ Mustafa Kemal Paşa **"Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır."** demiştir.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI - 12 AĞUSTOS 1930

- 1929'da bütün dünyada başlayan ekonomik bunalım Türkiye'yi de etkiledi.
- İktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı tepkiler artmaya başladı.
- **İktidar partisinin denetlenebilmesi ve demokrasinin tam olarak yerleşebilmesi için yeni bir partiye ihtiyaç duyuldu.**
- Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle **Fethi (Okyar) Bey'in** başkanlığında **Serbest Cumhuriyet Fırkası** kuruldu.
- Serbest Cumhuriyet Partisi **ekonomide liberalizmi** savunuyordu.
- Zamanla partiye inkılap karşıtları girmeye başladı.
- **Fethi Bey kontrolü kaybedeceğini anlayınca partiyi feshetti.** (17 Kasım 1930)

KUBİLAY / MENEMEN OLAYI - 23 Aralık 1930

- ✓ Laik Cumhuriyete karşı olan **Derviş Mehmet** ve adamları Menemen'de olay çıkardılar.
- ✓ Olayı bastırmak isteyen **Öğretmen Asteğmen Kubilay** şehit edildi.
- ✓ Alınan tedbirlerle isyan bastırıldı.
- ✓ Olayı çıkaranlar İstiklal Mahkemelerinde yargılanarak ağır cezalara çarptırıldılar.

- ✓ Menemen olayı, **laik Cumhuriyete yönelik ikinci isyan hareketidir.**
- ✓ **Serbest Cumhuriyet Partisi'nin kendini feshetmesindeki haklılık anlaşılmıştır.**
- ✓ **Çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.**

- ✓ 1945'e kadar çok partili hayata geçilmesi gecikmiştir.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİLEMESİNİN SEBEPLERİ

- 1-Yeni rejimin yerleştirilmek istenmesi
- 2-Halkın çok partili hayata hazır olmayışı
- 3-Yeni bir dünya savaşının çıkma ihtimali
- 4-Lozan'dan kalan bazı sorunların çözülmek istenmesi (Hatay-Boğazlar)

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ 1945

- II. Dünya savaşından sonra bir çok ülkede **demokrasi hakim olmaya başladı.**
- Savaşı kazanan ülkeler de demokrasi ile yönetilen ülkelerdi.
- Dünya barışını korumak için savaştan sonra Birleşmiş Milletler kuruldu.

- **Türkiye'nin, dünya devletleri içerisinde yerini alabilmesi için çok partili hayata geçmesi gerekiyordu.**
- **Türkiye, 1945 yılında ilk kez çok partili hayata geçti.**
- 1946'da Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan **Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü Demokrat Parti'yi** kurdular.

- **1946'da "açık oy, gizli sayım"** sistemine dayalı yapılan seçimi Cumhuriyet Halk Partisi kazandı.
- **14 Mayıs 1950'de "gizli oy, açık sayım"** sistemiyle yapılan seçimi **Demokrat Parti** büyük bir çoğunlukla kazandı.
- **Demokrat Parti 1950-1960 yılları arasında Türkiye'yi idare etti.**
- Bu dönemde Cumhurbaşkanı - Celal Bayar, Başbakan - Adnan Menderes TBMM Başkanı - Refik Koraltan'dır.

İNKILAPLAR

- Cumhuriyet döneminde; Siyasi alanda, Hukuk alanında, Eğitim alanında, Sosyal ve Toplumsal alanda, Ekonomi alanında ve daha birçok alanda inkılaplar yapıldı.

SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

- ✓ Saltanatın kaldırılması 1 Kasım 1922
- ✓ Ankara'nın başkent olması - 13 Ekim 1923
- ✓ Cumhuriyetin ilanı - 29 Ekim 1923
- ✓ Halifeliğin kaldırılması - 3 Mart 1924
- ✓ Ordunun siyasetten ayrılması
- ✓ Siyasi partilerin kurulması
- ✓ Çok partili hayata geçiş denemeleri yapılmıştır.

[Bu konulara daha önceki sayfalarda (23-26) değinildiği için bakınız.]

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Sebepleri

- Osmanlı Devleti'nde hukuk birliğinin olmaması
- Kadın-erkek eşitliğinin olmaması
- Çağın ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir hukuk sistemine ihtiyaç duyulması
- Devlete laik bir karakter kazandırma düşüncesi

TEŞKİLAT-I ESASİYE'NİN (1921 ANAYASASI) KABULÜ 20 OCAK 1921

- ❖ 23 maddedir.

- ❖ Kısa olmasının nedeni **o zamanın olağanüstü şartları ve acil ihtiyaçları karşılamak için hazırlanmış olmasıdır.**
- ❖ **Güçler birliği ilkesi** hakimdir.
- ❖ TBMM **yasama ve yürütme yetkisine** sahiptir
- ❖ **Meclis Hükümeti sistemi** vardır.
- ❖ TBMM'nin üstünde güç yoktur.

- ❖ Amasya Genelgesi ile gelişen milli hakimiyet ruhuna resmi bir kimlik verilmiştir.
- ❖ Bu Anayasaya devletin yönetim şekli (cumhuriyet) 29 Ekim 1923'de eklenmiştir.

1924 ANAYASASI - 20 NİSAN 1924

- Gerçek hayatın ihtiyaçlarına cevap veren bir anayasadır.
- **Egemenlik kayıtsız şartsız millete verilmiştir.**
- Vatandaşın haklarının korunması için **Danıştay** kurulmuştur.
- 1928'de Anayasadan "devletin dini İslam'dır" ibaresi çıkarılmıştır.
- **Kadınlara seçme ve seçilme hakkı** verilmiştir.
- **1937'de Atatürk ilkeleri anayasaya** girmiştir.
- Günün şartlarına göre en çok değişikliğe uğrayan anayasadır.
- 1960'a kadar yürürlükte kalmıştır.

MEDENİ KANUNUN KABULÜ – 1926

Osmanlı Devleti zamanında yapılan ve **Osmanlı aile hukukunu** düzenleyen **Mecelle** kaldırılarak yerine **İsviçre Medeni Kanunu** kabul edildi. (17 Şubat 1926) Çünkü İsviçre Medeni Kanunu en son, en modern, yapımıza en uygun medeni kanun idi.

Medeni Kanunun Kabulünün Sonuçları

- ❖ Laiklik yolunda önemli bir adım atılmış ve **hukukta birlik sağlanmıştır.**
- ❖ Toplumsal ve ekonomik alanda **kadın-erkek eşitliği** sağlanmış, **kadınlara istediği mesleğe girme hakkı** tanınmıştır.
- ❖ **Resmi nikah ve tek eşlilik** zorunlu hale getirilmiş, **boşanma hakkı** kadına da tanınmıştır.
- ❖ **Mirasta kız erkek eşitliği** sağlanmıştır.

- ❖ Patrikhanenin dini konuların dışındaki yetkileri kaldırıldı.
- ❖ Azınlıklar Lozan'da tanınan kendi kanunlarıyla yönetilme hakkından vazgeçerek Türk kanunlarına tabi oldular.

- ❖ Medeni Kanun, dini bir karakter taşımadığı için **Laiklik ilkesi** ile, kadın erkek eşitliğini sağladığı için **Halkçılık ilkesi** ile ilgilidir.

Ayrıca;

- **İsviçre Borçlar Kanunu** 1928
- **Almanya Ticaret Kanunu** 1928
- **İtalya Ceza Kanunu** 1926 alınmıştır.

SOSYAL / TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

ŞAPKA VE KILIK KIYAFET KANUNU'NUN KABULÜ 25 Kasım 1925

- Osmanlı Devleti zamanında kılık kıyafet konusunda birlik yoktu. Bu durum toplumda hoş bir görünüm arz etmiyordu.
- Türk toplumunu görünüş itibarıyla de çağdaş bir görünüme kavuşturmak için Şapka Kanunu çıkarıldı ve kılık kıyafet konusunda inkılap yapıldı.
- Atatürk şapka'yı ilk kez **Kastamonu** ziyareti sırasında giymiştir.
- Kılık kıyafet inkılabı ile;
- ✓ **Giyim-kuşamda çağdaşlaşma sağlandı.**
- ✓ **Kıyafet karmaşasına son verilerek birlik beraberlik sağlandı.**

- ❖ Şapka ve Kılık Kıyafet Kanunu daha çok **İnkılapçılık ilkesi** ile ilgilidir ve **Çağdaşlaşma hedefine** yöneliktir.

TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI (30 Kasım 1925)

- ✓ **Tekke;** tarikatların toplantı, tören, eğitim yeridir. **Zaviye** ise tekkenin daha küçüğüdür. Tekke ve zaviyeler Osmanlı devletinde tarikatların faaliyet yaptığı yerlerdi. Osmanlı devletinin son zamanlarında tekke ve zaviyeler esas görevlerinden uzaklaşmışlar ve halkın din duygularının istismar edildiği yerler haline gelmişlerdi.
- ✓ İnsanların dini duygularını sömüren ve gerçek amacından uzaklaşmış bu kurumlar kapatılmıştır. Ayrıca şeyhlik, dervişlik, dedelik gibi unvanlar da kaldırılmıştır. Böylece;

1-Türk halkının bilime, akılcılığa ve laik düşünceye yönelmesi,
2-Birlik beraberliğin sağlanması yönünde önemli bir adım atıldı.

- Aynı gün şeyh, derviş, mürit gibi unvanların kullanılması ve bunlarla ilgili elbiselerin giyilmesi ve muskacılık yasaklandı.
- Türbeler kapatılırken Yavuz ve Fatih gibi Türk büyüklerinin türbelerinin kapatılmaması; **Türk İnkılabının tarihi kökleri koparmaya yönelik olmadığını** gösterdi.

"Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler ve mensuplar memleketi olamaz." Mustafa Kemal Atatürk

- Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, **Laiklik ve Halkçılık ilkesi** ile ilgilidir.

TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜLERDE DEĞİŞİKLİK

- ✓ Osmanlı Devletinde kullanılan Hicri ve Rumi takvim kaldırılarak yerine **Miladi Takvim** ve **uluslararası saat sistemi** kabul edildi. **(26 Aralık 1925)**
1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlandı.
- ✓ 20 Mayıs 1928'de Arap rakamları yerine **uluslararası rakamlar** kabul edildi.
- ✓ 26 Mart 1931'de eski ölçü birimleri (okka, endaze, arşın...) yerine **kilogram, metre ve litre** kabul edildi.
- ✓ **Hafta tatili** Cuma gününden **Pazar gününe** alındı. (1935)

❖ Takvim, Saat ve Ölçülerde değişikliğin amacı, **Batılı /Avrupalı devletlerle olan ekonomik ilişkilerde kolaylık ve birlik sağlanmasıdır.**

❖ Takvim, saat ve ölçülerde yapılan inkılaplar, **İnkılapçılık ilkesi ve Çağdaşlaşma hedefi** ile ilgilidir.

SOYADI KANUNUNUN KABULÜ - 21 Haziran 1934

- Osmanlı Devletinde kişiler yer, ana baba adları ya da lakapları ile tanınıyorlardı. Bu durum devletle olan resmi ilişkilerde (okul-vergi-askerlik-tapu) karışıklığa neden oluyordu. Bu karışıklığa son vermek için **Soyadı Kanunu** çıkarıldı.
- Böylece;

- ✓ Kişilerin toplum hayatında kolayca tanınmaları sağlandı.
- ✓ Ağa, paşa, bey, hacı, hoca gibi ayrıcalık belirten **lakap ve ünvanlar ile Osmanlı Devletinden kalan nişan ve rütbelerin kullanılması yasaklandı.**
- ✓ Uluslararası ilişkilerde düzen sağlandı.
- ✓ **TBMM** tarafından Mustafa Kemal'e **Atatürk** soyadı verildi.
- ❖ Soyadı Kanunu, ayrıcalıkları kaldırdığı ve eşitliği sağladığı için **Halkçılık ilkesi** ile ilgilidir.

KADINLARA SİYASİ HAKLARIN VERİLMESİ

- ✓ **Belediye seçimlerine** katılma hakkı verilmesi (3 Nisan 1930) **İlk siyasi haktır.**
- ✓ **Muhtar olma** hakkının verilmesi (26 Ekim 1933)
- ✓ **Milletvekili seçme- seçilme hakkının** verilmesi (5 Aralık 1934)
- ✓ **Türk kadını birçok Avrupa ülkesinden önce siyasi haklarına** kavuşmuştur.
- ✓ **1935'te** yapılan seçimlerde meclise **18 kadın milletvekili** girmiştir.

✓ Seçme ve seçilme hakkı olduğu için **Cumhuriyetçilik ilkesi** ile, bu hak kadınlara da verildiği için **Halkçılık ilkesi** ile ilgilidir.

✓ **KODLAMA: Belediyein Muhtarı Vekil** oldu.

EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- ❖ **Tevhid-i Tedrisat Kanunu** (3 Mart 1924) ile
- ✓ Medreseler kapatıldı.
- ✓ Tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- ✓ Karma ve laik eğitime geçildi.
- ✓ Eğitimde birlik sağlandı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu;

- Medreseleri kapattığı için **Laiklik** ilkesi ile,
- Eğitimde fırsat eşitliği sağlandığı için **Halkçılık** ilkesi ile,
- Eğitimi milli hale getirdiği için **Milliyetçilik** ilkesi ile ilgilidir.

❖ **Yeni Türk Alfabesinin-Latin harflerinin kabulü** (1 Kasım 1928) .

❖ **Millet mekteplerinin açılması** (1 Ocak 1929)

- Yeni Türk Harflerinin (Latin alfabesinin) kabulü, öğrenimi kolaylaştırmış,
- Millet Mekteplerinin açılması okuryazar oranını arttırmıştır.

MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZÜ GELİŞTİRMEK İÇİN

- ❖ Türklerin çok eski ve köklü bir tarihe sahip olduklarını, medeniyete katkıda bulduklarını ortaya çıkarmak ve Avrupa'da Türkler aleyhine yapılan olumsuz propagandaları önlemek için **Türk Tarih Kurumu** kuruldu. (**15 Nisan 1931**)
- ❖ Türk dilinin zenginliğini ortaya çıkarmak ve Türk dilini yabancı dillerin etkisinden kurtarmak için **Türk Dil Kurumu** kuruldu. (**12 Temmuz 1932**)

➤ Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun kurulması **Milliyetçilik ilkesi ile ilgilidir.**

- ❖ **Üniversite reformu** yapılarak **İstanbul Üniversitesi** açıldı. (1933)
- ❖ Ankara'da **Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi** açıldı. (1936)
- ❖ Ankara'da **Musiki Muallim Mektebi** (1924) açılmış,
- ❖ Sanayi-i Nefise mektebi **Güzel Sanatlar Akademisi**'ne dönüştürülmüş (1928),
- ❖ **Ankara Devlet Konservatuvarı** (1936) ,
- ❖ **Resim ve Heykel Müzesi** açılmıştır. (1937)

MİLLİ SINIRLARDAN MİLLİ EKONOMİYE EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR Amaçları

- 1- Devletin ekonomik bağımsızlığını sağlamak.
- 2- Sanayiye geliştirmek, modern araçları ve tesisleri ülkeye kazandırmak.
- 3- Ekonomide millileşmeyi sağlayarak yabancı sermayeye bağımlılığı ortadan kaldırmak.
- 4- İktisadi kurumları devletleştirmek ve iktisadi girişimleri desteklemek
- 5- Özel teşebbüsü desteklemek.

İZMİR İKTİSAT KONGRESİ -17 Şubat 1923

- Lozan görüşmelerinin kesintiye uğradığı dönemde İzmir'de **yeni Türk devletinin ekonomi politikasını görüşmek ve ekonomik kalkınmanın nasıl sağlanacağını kararlaştırmak** için toplandı.
- 1135 kişinin katıldığı bu kongrede **Misak-ı İktisadi** (Ekonomik Millî Yemin) kabul edildi.

Kongrede alınan en önemli kararlar;

- 1-**Yerli malı kullanılması** sağlanmalıdır.
- 2-Teknik eğitim geliştirilmelidir.
- 3- **Hammaddesi yurt içinden olan sanayi kolları** geliştirilmelidir.
- 4-**Küçük imalathanelerden büyük işletmelere** geçilmelidir.
- 5- **Millî bankalar** kurulmalıdır.
- 6- Özel teşebbüsün geçleştiremediği yatırımlar devlet eliyle yapılmalıdır.

➤ Kongreye her kesimden insanın katılması **Halkçılık**, ekonomide bağımsızlığın amaçlanması **Milliyetçilik**, ekonomik kalkınma amaçlandığı için **Devletçilik** ilkesi ile ilgili olduğunu gösterir.

Ekonomi Alanında Yapılan Diğer Yenilikler

- ❖ **1933'te Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı** hazırlandı ve uygulandı. 1938'de hazırlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2.Dünya savaşı nedeniyle uygulanamadı.
- ❖ Özel sermaye yetersiz olduğundan **Karma Ekonomi** modeli benimsendi.
- ❖ **İş Bankası** kuruldu.(1924)
- ❖ Yerli sanayiye korumak için gümrük vergileri yükseltildi.
- ❖ **Teşvik-i Sanayi Kanunu** kabul edildi.(1927)
- ❖ Ülkemizdeki maden kaynaklarını araştırmak için MTA (**Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü**) kuruldu.(1935)
- ❖ Maden yataklarını işletmek için **Etibank** kuruldu.
- ❖ Doküma sanayini geliştirmek için **Sümerbank** kuruldu.
- ❖ Birçok yabancı kuruluş devletleştirildi.

TARIM ALANINDA GELİŞMELER

✓ **Aşar Vergisi** kaldırıldı. (**1925**)

- Aşar verginin kaldırılması ile **köylüyü ağır vergi yükünden kurtarmak ve tarımsal üretimi arttırmak amaçlanmıştır.**
- Köylünün yararına bir uygulama olduğu için **Halkçılık ilkesi** ile ilgilidir.

- ✓ **Toprak Reformu** yapıldı ve **köylüye toprak mülkiyeti** sağlandı.
- ✓ **Tarım Kredi Kooperatifleri** kuruldu.
- ✓ **Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği** kuruldu.
- ✓ **Yüksek Ziraat Enstitüsü** kuruldu.
- ✓ **Ziraat okulları** açıldı.
- ✓ **Örnek çiftlikler** kuruldu.
- ✓ Makineleşmeye önem verildi.

KABOTAJ KANUNU - 1 Temmuz 1926

Kabotaj; bir ülkenin kendi karasularında (deniz ve limanları arasında) yük ve yolcu taşıma hakkıdır.

- ❖ Bu hak Osmanlı Devletinde yabancı şirketlere verilmişti. Bu durum ekonomik bağımsızlığımıza ve egemenlik haklarımıza aykırı bir durumdu.
- ❖ Kabotaj Kanununun kabul edilmesi ile limanlarımız arasındaki taşımacılık Türklere verildi.
- ❖ Türk karasularında **yük ve yolcu taşıma haklarının Türklere ait olduğu** kabul edildi. (**1 Temmuz 1926**)

❖ Kabotaj Kanunu ile denizyolları millileştirildiği için **Milliyetçilik ilkesi** ile ilgilidir.

BİR DEVRİN ANALİZİ: NUTUK

- Nutuk, **yeni Türk devletinin yazılan ilk tarihidir.** Yazarı **Mustafa Kemal Atatürk**'tür. Mustafa Kemal Atatürk yaptığı çalışmaları Türk insanına tanıtabilmek amacıyla bu kitabı kaleme almıştır.

- o Nutuk, Atatürk tarafından kurulan **Cumhuriyet Halk Partisinin** 15-20 Ekim tarihleri arasında Ankara da toplanan **İkinci Kongresinde** okunmuştur.
- o Nutuk, 1919'dan başlayarak 1927 ye kadar olan tarih dilimini incelemektedir. Bu dönem üç bölümde ele alınmıştır.

1. Kuva-yı Milliye Dönemi 1919-1920

2. TBMM Dönemi 1920-1923

3. Cumhuriyet Dönemi 1923-1927

- o Atatürk bu eserinde, **ulusal varlığı sona ermiş sayılan büyük bir ulusun, bağımsızlığını nasıl kazandığını, bilim ve tekniğin en son ilkelerine dayanan ulusal ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu** anlatmaya çalışmıştır.
- o Nutuk'un **birçok dile çevrilmesi onun evrensel bir eser olduğunu** gösterir.

SAĞLIK ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR DEVLET TOPLUM ELELE

- ❖ Koruyucu hekimliğe önem verilerek **Hıfz-ı Sıhha Enstitüsü** kuruldu.
- ❖ İlk Hıfz-ı Sıhha Enstitüsüne Sağlık Bakanı **Refik Saydam**'ın adı verildi.
- ❖ Verem o önemde yaygın bir hastalıktı. Bu amaçla; Behçet Uz'un girişimiyle
- ❖ 1923'te İzmir **Veremle Mücadele Cemiyeti**;
- ❖ 15 ağustos 1924'te İstanbul'da **Senatoryum**;
- ❖ 1925'te Veremle mücadele için ilk **Dispanser**;
- ❖ 1927'de **İstanbul Veremle Mücadele Cemiyeti** kuruldu.

➤ **Senatoryum**, uzun dönemli tedavi gerektiren hastalıklara sahip - özellikle verem - hastaların iyileştirilmesi için kurulmuş sağlık kuruluşu.

Dispanser: Ayakta tedavisi yapılabilecek durumdaki hastaların, hafif tedavi edilerek, karşılığında ücret talep edilmeyen bakım evi.

- ❖ 1930'da "**Umumi Hıfz-ı Sıhha Kanunu**" çıkarıldı. Umumi Hıfz-ı Sıhha Kanunu ile veremlilerin ihbar edilmesi ve önlem alınması ile ilgili kanundur.

- ❖ **Behçet hastalığını** ilk kez 1937 yılında Hulusi Behçet tanımladığı için bu hastalık onun adıyla anılır.

Kurulan diğer kurumlar: **Kızılay, Yeşilay, Verem Savaş Dernekleri, Çocuk Esirgeme Kurumu** gibi sosyal kuruluşlardır.

LAİKLİĞE GEÇİŞ AŞAMALARI

1-Saltanatın Kaldırılması 1 Kasım 1922

İlk aşamadır.

2-Halifeliğin Kaldırılması 3 Mart 1924

En önemli aşamadır.

3-Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılması 3 Mart 1924

4-Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Kabulü 3 Mart 1924

5-Tekke-Zaviye ve Türbelerin Kapatılması 30 Kasım 1925

6-Medeni Kanun'un Kabulü 17 Şubat 1926

7-Devletin Dini İslam'dır" maddesinin anayasa'dan çıkarılması

10 Nisan 1928

8-Laikliğin Anayasa'ya girmesi 5 Şubat 1937

ÖNEMLİ NOTLAR

- ✓ Siyasi alanda yapılan inkılapların diğer adı, **yönetim ve idari alanda** yapılan inkılaplardır.
- ✓ **Siyasi alanda yapılan inkılaplar Cumhuriyetçilik ilkesi doğrultusunda yapılmıştır.**
- ✓ Toplumsal alanda yapılan inkılapların diğer adı **sosyal alanda yapılan inkılaplardır.**
- ✓ **Toplumsal alanda** yapılan inkılapların büyük bir kısmı **Halkçılık ilkesi ile ilgilidir.**
- ✓ **Eğitim ve Kültür alanında** yapılan inkılapların büyük bir kısmı **Milliyetçilik ilkesi doğrultusunda yapılmıştır.**
- ✓ **Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayı, Cumhuriyete ve Laikliğe karşı olan olaylardır.**